

Paremmiin sanoen . . .

Tässä osastossa esitetään julkisuudesta poimittuja kielivirheitä ja tyylikömpelyksiä lyhyesti perusteltuine korjausehdotuksineen.

»Jos käyttää akhá-heimon miehiä kantajina, täytyy tavarat pakata aivan eri tavoin, koska heillä on aivan erikoinen kantamistapansa . . . Akhá kantaa yksinään. Hän on vuoristolainen ja *hänellä täytyy olla kuorma* selkään kiinnitetyssä kantokorissa. Kaksin kantaminen ei toisaalta olekaan helppoa jyrkässä vuoristossa.» (V. 1945 ilmestyneestä kansatiet. kuvauksen suomennoksesta.) Viimeisen edellisen virkkeen pitäisi mieluummin kuulua esim. näin: Hän on vuoristolainen ja *hänellä kuorman täytyy olla* selkään kiinnitetyssä korissa. Kysymyksessä on nim. tutuksi edellytettävä asia, kuorma, josta edellä jo on ollut puhetta. Ts.: määrätty spesies on tässä ilmaistava yksipersoonaisen verbin ohessa genetiiviä eikä nominatiivia käyttäen. (Ks. Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kehitys II 26. § 3 a; vrt. Vir. 1946 s. 201.)

*

»Kanootin sivuilla *olivat* kävelylaudat, joita pitkin saattoi siirtyä kokasta perään, ja niitä tukemassa erittäin paksut bamburuo'ot . . . joiden piti pitää ylpeää

laivaamme tasapainossa.» (Samasta teoksesta kuin ed. esimerkki.) Tässäkin on kysymyksessä spesies-järjestelmän piiriin kuuluva tapaus: samoin kuin sanomme esim.: »Tytöillä *on* kauniit silmät» (emmekä: ovat), olisi sanottava myös: Kanootin sivuilla *oli* kävelylaudat, jne. (Tarkemmin Hakulisen mts. 205—.) — »Ylpeän» laivan asemesta olisi kai taroituksenmukaisempaa puhua uljaasta laivasta. (Ruotsin »stolt» merkitsee kumppaakin.)

*

»Verrattuna *neitsehen* kymmenehen | on taivasten valtakunta, | viis kuvaapi luontoa hitauden | ja onnettomuuden unta.» (Uusin suomalainen virsikirja, virsi n:o 148, 1. säk.) On outoa, että niin perusteellisesti kielenkin puolesta tarkistetussa teoksessa kuin kansankirkkomme virsikirjassa esiintyy mainittuunlainen, karkeana kielivirheenä pidettävä kompastus. Oikea proosakielen illatiivi *neitsyeen* olisi sellaisenaan sopinut runomittaan.

*

»On sääli pieni paimenpoika, pajupilliään | hän soittaa *kaiden* karitsoita sekä lehmiään.» (V. 1945 ilmestyneestä runokokoelmasta.) Taivutukseltaan ylen harvinaiseen tyyppiin kuuluva *kaisens*: *kaita*-verbi on tässä aiheuttanut nuorelle runoilijalle ikävän kompastuksen, jota lienee vaikea panna painovirheenkään tilille ja joka osoittaa, että synnynnäisesti hyväkielivaistoistenkin sanataiteilijain olisi välttämätöntä lukea myös koulukielioppinsa. Lukijan on näet vaikea unohtaa tuollaista taivutusopillista häränpylyä. (Tarvinneeko sanoakaan, että oikea akt. 2. infinitiivin instruktiivi kuuluu *kaiten*.)

*

Riga esiintyy Latvian tasavallan pääkaupungin nimenä eräässä v. 1946 julkaistussa, englannista käännettyssä poliittisessa muistelmateoksessa. Vakiintunut kotimainen asu on kuitenkin **Riika** (gen. *Riian*). Samassa teoksessa käytetään nimitystä *Hatshina* Inkerissä sijaitsevasta venäläisestä kaupungista. Nimi on, kuten tunnettua, suomalainen ja sen vakiintunut asu on **Hatsina**. Sama nimi tavataan mm. Hollolassa kylännimenä.

*

Edellisessä kohdassa tarkoitettu muistelmateos käyntelee muuten merkillisen sekavasti suhuäänteen merkkejä. Siinä kirjoitetaan kyllä säännöllisesti ja aivan hyväksyttävästi esim. *bolševikki*, *tšekkiläinen*, *Puškin*, *Vissarionovitš*, mutta toisaalla kuitenkin *Sholohov*, *Shura*, *Papusha*, *Kreshshatik*. Viimeksimainitun kanssa samalla sivulla tavataan asu *Kreshšatik*, jossa siis samassa sanassa toinen š-äänne on merkitty sh-lla, toinen š-llä. Tällaista vallattomuutta täytyy pitää jo suorastaan epäkohteliaisuutena lukijaa kohtaan. (Kysymyksessä on Edmund Stevensin kirja »Venäjä ei ole arvoitus», kustantaja Aura.)

*

». . . tiikerin päästyä eläkeikään *sen* on enää vaikea pyydystää viidakossaa. (V. 1945 ilm. käännösteoksesta.) Kun lauseenvastikkeella ja sen hallitsevalla lauseella on yhteinen subjekti, niin edellisessä se ilmaistaan omistusliitteellä. Olisi siis ollut sanottava esim.: tiikerin on päästyään eläkeikään enää v. p. v.

*

»Heidän mustat mantelinmuotoiset silmänsä ovat nauravat, eikä niissä ole *mongoolipoimua*.» (Samasta teoksesta kuin ed.) Suositeltava asu olisi **mongolinpoimu**. Vrt. *Darwinin-nipukka*, *kotkannenä*, joissa tapauksissa genetiivissä olevalla määräysosalla on aivan samanlainen merkitystehtävä kuin tässä alkuosalla *mongoli*.

*

»Dante käytti *Floresin* sivistyneen luokan kieltä.» (V. 1946 ilmestyneestä kielitieteellisestä teoksesta.) Ei ole mitään syytä suomessa käyttää Italian paikannimistä saksalaisia asuja. Sekä tietosanakirjamme että Airilan »Vierasperäiset sanat» suosittavat tässäkin tapauksessa italialaista muotoa **Firenze**.

*

»*Sanaalopettavasta*» konsonantista puhuu edellisessä kohdassa tarkoitettu teos noudattaen kielitieteellisen oppisanastomme vanhaa tapaa. Kun kysymyksessä oleva lopettaminen kuitenkin edellytetään päätökseen saatetuksi eikä keskeneräiseksi, odottaisi kokonaisobjektillista asua *sananelopettava*. Vielä suositeltavampi olisi kuitenkin yleisesti käytetty samaa tarkoittava termi **sananeloppuinen**.

*

Sama teos käyttää nimityksiä *germaanilaiset* ja *romaanilaiset kielet*. Viime vuosikymmeninä on pyrkinyt vakiintumaan se suositeltava tapa, että tällaisissa yhteyksissä adjektiiveina käytetään asuja **germaaninen, romaaninen**. Pitkäveisteistä *lainen*-loppua olisi syytä muulloinkin välttää, milloin se vain voi luontevasti käydä päinsä. Niinpä olisi muistettava, että ei tarvitse aina substantiiveina käyttää muotoja *arabialainen, brittiläinen, skottilainen* tai *skottantilainen, iiriläinen, kelttiläinen*, koska on olemassa sellaiset nasevat termit kuin *arabi, britti, skotti, iiri, keltti*.

*

»*En voinut seisoa ja tuskin istuakaan suorana.*» (V. 1945 ilm. käännösteoksesta.) Tällainen *tuskin* -adverbin käyttö, joka on helppo kielihistoriallisesti selittää, on melkoisesta yleisyydestään huolimatta torjuttava täsmällisestä kirja-

kielestä. Sanottakoon loogillisemmin esim.: *En voinut seisoa enkä juuri istuakaan suorana*. Eräs suomen kielen tutkija kirjoittaa v. 1946: »... jotka ovat eristettyinä kielen sanojen joukossa *olematta* muotonsa puolesta *tuskin* miltään taholta tulevan analogisen vaikutuksen alaisena.» Selvemmin: ... ollen muotonsa puolesta *tuskin* m. t. t. analogiavaikutuksen alaisena.

*

»Uhripapin täytyi tappaa eläin niin, että se kaatuisi pää pohjoista kohden, ja jos hän tässä onnistuisi, niin *sato tulisi hyväksi.*» (V. 1945 ilm. kansatieteellisestä kuvauksesta.) Kun kysymyksessä ei ole sadon muuttuminen, vaan se, millainen sato valmistuttuaan olisi, niin suomen lauseopin mukaan on parempi käyttää predikatiivia kuin predikatiiviadverbiaalia ja sanoa siis: ... *sato tulisi hyvä.* (Vrt. Vir. 1929 s. 74.)